

R A D A

NAYWYZSZA NARODOWA

Dopełniając obowiązku na siebie włożonego pod Artykułem 7. Aktu Powstania, następujące dla Sądów Kryminalnych każdego Województwa w Koronie, iako też każdego Województwa i Powiatu w Litwie przepisnie Prawidła. 1mo Co do Składu Sądów Kryminalnych. 2do Co do Spraw Sądów Kryminalnym Wojewódzkim i Powiatowym należących. 3^{tio} Co do Kar Zbrodniom wymierzać się mających. 4to Co do postępowania w Sądzie czyli Proceście Spraw Kryminalnych.

A R T Y K U Ł I.

Skład Sądów Kryminalnych.

- 1mo Sąd Kryminalny ieden będzie na całe Województwo w Koronie, w Litwie zaś w każdym Województwie i Powiecie. Sąd ten zasiadać będzie w stołecznym Mieście swego Województwa lub Powiatu.
- 2do Sąd Kryminalny składać się będzie z 12 Sędziów, których Rada Narodowa podług Punktu osmeo w Akcie Powstania wyznaczy.
- 3^{tio} Komplet naymniey z Osób 7. składać się ma. Starszy Wiekiem przydować będzie.
- 4to Sąd iednego z Grona swego do utrzymywania Sentencyonarza iednomyślnością albo większością głosów obierze, tudzież Pisarza Sądu swego i Regenta iednomyślnością albo większością głosów wyznaczy, i od nich Przyjęgę odbierze.
- 5to Sešsye mają być codzień wyjąwszy Niedziele i Święta. Zaczynać się mają od 8mej godziny zrana, trwać do 1wšzey zpołudnia. O potrzebie popołudniowych Sešsji, kiedyby bydź miały, sam Sąd decydować będzie.

A R T Y K U Ł II.

Co do Spraw Sądów Kryminalnym Wojewódzkim lub Powiatowym należących.

- 1mo Do Sądów Kryminalnych Wojewódzkich lub Powiatowych, należec będą Sprawy, w których idzie o poznanie i ukaranie zbrodni przeciwko Powstaniu Narodowemu popełnionej. Termin Normalny powstania Narodowego brać się powinien od momentu powstania, każdego w łczególności Województwa lub Powiatu. Zbrodnie przeciwko Powstaniu Narodowemu są. 1mo Oporne nieposłuszeństwo rozkazom Naczelnika, lub Magistratur w Akcie Powstania ustanowionych. Która to zbrodnia w wielkości swoiey tym iest cięższa i za cięższą brana bydź powinna, im pewnieyszą i bliższą dla całego Narodu zgubę przynosić może; tak dalece, że ważność rzeczy rozkazem zajęty, iest miarą wielkości występków. 2do Burzenie spokojności publiczney przez poburzenie Ludu we Wfiach i Miałtach do buntu, do wewnętrznego niepokoju, Pismem, publicznym mówieniem, albo skrytym poduszczaniem. 3^{tio} Buntowanie Woyska i namawianie Go iakiemikolwiek sposobami, do niesłuchania Kommendy Woyskowej, lub Ordynansów i rozkazów naywyższego Rządu. 4to Zabieranie Dochodów publicznych. 5to Usunięcie się od obrony Kraia lub usuwanie drugich; co iest ucięciem Siły Narodowej i zmniejszeniem mocy do oparcia się nieprzyaciołom, od każdego Obywatela Narodowi świętobliwie winny.
- 2do Do Sądów Kryminalnych Wojewódzkich, lub Powiatowych należą występkki czyli zbrodnie zdrady Publicznej, iakie są następujące: 1mo Wprowadzenie nieprzyaciela do własnej Oyczyzny. 2do Branie od niego Pensyi, stwierdzone danym od oskarżonego Rewersem, lub iego wyznaniem, lub świadectwem oczywistym Inkwizycyą popartym. 3^{tio} Rozdawanie Pieniędzy od nieprzyaciela wziętych osobom na urzędach, lub funkcyjach krajowych znajdującym się. 4to Szpiegowanie, korrespondenye i znowy na Oyczyznę z nieprzyacielem, donoszenie mu o mocy, lub słabości sił narodowych, werbowanie dla niego, i dostawianie mu broni; W tych wszystkich zbrodniach pilną mieć uwagę należy, kto herłtem i dowodcą, a kto iest użytym przez herłta narzędzien. Pierwizych kara powinna być przedza i daleko cięższa.

3to Do Sądów Kryminalnych Wojewódzkich lub Powiatowych należą. 1mo Sprawy uczynionego gwałtu osobom przez dobrowolne i rozmyślne komu odjęcie życia. 2do Targnięcie się na cudzą wolność. 3to Gwałtowne odebranie majątku. 4to Kradzież. 5to Sprawy Kryminalne, które ostatnim Prawem Seymu Konfitycyjnego oddane zostały Sądom Ziemiańskim, i Appellacyjnym wydziałowym Mieyskim.

A R T Y K U Ł III.

Co do Kar Zbrodniom wymierzać się mających.

- 1mo Zbrodnie przeciwko Powstaniu Narodowemu przez bunt własny, albo przez buutowanie drugich; Zbrodnie przeciwko Narodowi zdrady publiczney przez wprowadzenie nieprzyjaciela do Kraiu, szpiegowanie, korespondencye, zmywy na Oyczyznę z nieprzyjacielem, Werbowanie dla niego, i dostarczanie mu broni; zbrodnie uczynionego Gwałtu osobie przez dobrowolne i rozmyślne odjęcie życia; karze śmierci podpadać będą, która naywięcej rzucać powinna postrachu, a zatém powinna być zawsze karą publiczną: spełnioną iednak prostym odjęciem życia bez żadney męczarni na winowaycy.
- 2do Zbrodnie opornego nieposłuszeństwa rozkazom Naczelnika i Narodowych Magistratur, iako większą lub mnieyszą Oyczyźnie przynoszące szkodę, tak też kara dla nich równie stopniowaną być powinna, a zatém téy zbrodni podług iéy wielkości kara więzienia, pozbawienia Obywatelstwa, odsądzenia od urzędu, wymierzana być powinna. Każda z tych kar zwolnioną, lub sęzoną być może, przez przedłużenie lub skrócenie czasu, przez utracenie wśzystkich Prerogatyw Obywatelstwa, albo ich części, przez przydanie Infamii, i stracenie części majątku. &c.
- 3to Złączenie gwałtu z opornym nieposłuszeństwem, utraceniem Wolności na zawsze karane być ma, a nayet i karze śmierci podlegać może.
- 4to Branie Pensyi od obcych, przekupywanie osób na Urzędach będących, wygnaniem z Kraiu, konfiskatą majątku, odsądzeniem *ab omni Aſſivitate*, i od możności posiadania iakiegokolwiek urzędu, na zawsze ukarane być powinny.
- 5to W czasie zaś powstania Narodowego i Woyny z nieprzyjaciołami, branie od nich pod iakimkolwiek pozorem Pienędzy, śmiercią ukarane być powinno.
- 6to Zabieranie Dochodów Publicznych, karze wiecznego więzienia, Infamii, nagrodzenia z majątku wdwoynasób szkody Skarbowi, podpadać będzie.
- 7mo Usunięcie się od Obrony Kraiu, lub usuwanie drugich, Sekwestracją majątku, a za powtorzonym nieposłuszeństwem na zawołanie Rządu, zabronieniem na zawsze powrotu do Oyczyzny, z odpadnięciem własnego Prawa do majątku, ukarane być powinno.
- 8vo Zbrodnie gwałtu przeciwko Wolności osobistey, więzieniem Publicznym; zbrodnie przez gwałtowne majątku wydarcie, więzieniem publicznym i nadgródzeniem szkody, kradzież więzieniem Publicznym i pracą z przeznaczeniem czasu i gatunku pracy, karanemi być mają.

A R T Y K U Ł IV.

O postępowaniu w Sądzie, czyli Procesie Spraw Kryminalnych.

- 1mo Sprawy do tego Sądu nie mogą być inne wprowadzane, tylko o zbrodnie które w ninieyszey Organizacyi są wyrażone, kiedy albo delacya do Sądu przez podającego ją Obywatela na piśmie jest podana, i podpisana, albo kiedy od wydziału bezpieczeństwa dostarczone są Sądowi Kryminalnemu dowody na piśmie. Na ten czas Sąd rozkaże oskarżycielom Publicznym, aby od nich podpisany Pozew oskarżonemu, jeżeli jest w mieyscu przytomny, albo inż areztowany, natychmiast był oddany, i Sprawa we trzy dni do Sądu wprowadzona być powinna. Jeżeli zaś osoba nie jest przytomna, tedy w miarę oddalenia iéy od mieysca, Pozwy Edyktalne po rogach Miaśta przybite, i w Gazetach ogłoszone, z terminem naydaley trzech Miesięcy powinny być wydane. W takowych wśzystkich Sprawach oskarżyciele Publiczni, jeżeli nie będzie Delatora, sami, jeżeli będzie Delator, wraz z nim czynić powinni, i Delator od skargi bez ściąggnięcia na siebie kary odstępować nie może. Delacye Zony przeciwko Mężowi, dzieci przeciwko Rodzicom, przyinowane być nie mogą.

- 2do W Sprawach przeciwko Powstaniu Narodowemu, zdrady publicznej, w Sprawach zabójstwa i kradzieży, osoba oskarżona z aresztu przez Wydział bezpieczeństwa, albo przez Sąd Kryminalny nakazanego, odpowiadać będzie. Który to areszt nie będąc karą, ale frzodkiem sprawiedliwości powinien być różnym od więzienia Publicznego, tak iżby w nim więźniowie żadney niepotrzebney niedoznawali przykrości i niewygody.
- 3tio W przypadku fałszywéy Delacyi, Delator w proporcją wielkości zbrodni zadanej, dłuższym albo krótszym więzieniem Publicznym, naymniey do dwóch Niedziel, a naywięcéy do pół Roku, karanym być powinien.
- 4to Pozew ma być w słowach iasných, wyrażać rzecz dokładnie, kto, kogo, o jaki występek, na skazanie jakiey kary, i na jaki termin pozywa.
- 5to Sąd obwinionemu wyznaczy ku obronie i pomocy obrońcę, z poczciwości i biegłości w Prawie znanego, od obwinionego wybranego, albo przynaymniey nieexcy-powanego, a obwinionemu samemu w swojej sprawie stawać, do obrony swego obrońcy przymawiać się, nigdy wzbronionym być niema.
- 6to Z przyczyny iedney tylko obwinionego choroby, świadectwem zaprzyfiegłego Doktora stwierdzoney, termin stawania może być przedłużony, inaczey na terminie w Pozwie wyznaczonym, sprawa w Sądzie popierana być powinna. W sprawach zaocznych Dekret niewzruszoną moc i wykonanie mieć będzie, zawsze iednak Inkwizycją z Świadków poprzedzoną i dowodami na Piśmie poparty.
- 7mo Od zaczęcia Sprawy aż do iey końca całe postępowanie Sądu Kryminalnego iawnie, i w przytomności arbitrów być powinno, oprócz Indagacyi, Inkwizycyi i namów, o których niżej.
- 8vo Wszystkie Akcesoria jakie tylko w przypadléy sprawie mogą mieć miejsce, strony obydwie przelożyć naprzód powinny Sądowi. Sąd wszystkie w całkowitym obięciu wzięwszy na namowę, osobno na każde wotując wniesienie, za iednym i pierwszym ułatwi ustępem.
- 9no Im więkzy jest występek, im przykładnieyszą ściaga karę, tym dowody przekonania winowaycy powinny być oczywistsze.
- 10mo Indagacya dobrowolna z oskarżonego, równie iak Inkwizycya, czyli sposób doyscia, jeżeli oskarżony winny jest występku albo nie? słuchana będzie przed tym całym Sędem, który Wyrok na oskarżonego wydawać będzie.
- 11mo Punkta do Indagacyi, czyli dobrowolnego wyznania, zgodne być powinny z Propozycją w terminie wyrażoną i z dowodami, na Piśmie znaydującemi się; Punkta do Inkwizycyi stosowne do Punktów Indagacyi i do samegoż dobrowolnego zeznania.
- 12mo Świadkowie przed zeznaniem świadectw przyśiądź powinni, że Prawdy nie żatają, i samę Prawdę zeznają; Skarżący, że Świadków nieprzekupił. Z oskarżonego w żadnym przypadku Przyśięga wyciąganą być niepowinna. Przyznanie Świadków przed słuchaniem świadectw być powinno. Każdy Człowiek mający zupełne zmysły, i o żadną nienotowany zbrodnią, może być świadkiem, byleby niemiał żadnego współnictwa w występku, o który rzecz idzie.
- 13tio Punkta do Inkwizycyi powinny być obwinionemu komunikowane, i uwagi względem nich od niegoż słuchane; po wysłuchanych Inkwizycyach każdy Punkt zeznania drugi raz głośno ma być przeczytany, ażeby myłki w zapisaniu nie było. Jeżeliby się iaka przeciwność w zeznaniach znaydowała, konfrontacya świadków przed tymże Sędem ma nastąpić. Punkta zeznań świadków te, które obwinionego przekonywają, powinny być obwinionemu komunikowane, i jeżeliby żądał konfrontacyi ze świadkami, ta mu odmowioną być niepowinna.
- 14to Po wysłuchanéy Inkwizycyi Sąd przystąpi do ostatniego wyroku, w którym ma uznać: albo że obwiniony zupełnie jest niewinny, albo że obwinionemu występki nie jest dowiedziony, albo że obwinionemu zadany występki zupełnie jest dowiedziony. W pierwszym przypadku Sąd ma ogłosić zupełną wolność, niewinność, i nieskażony honor obwinionego, a na Delatora jeżeliby się w téy Sprawie znaydował, wskaże karę wzwyż przepisaną. W drugim przypadku Sąd obwinionego wolnym od kary ma uznać, równie iako i Delatora. W trzecim przypadku, Sąd obwinionego winnym uzna, i kary nań przepisane wskaże.

15to Ostateczney rozpoczęty namowy Sąd nigdy przerywać niema, i wszyscy Sędziowie Kryminalni do końca ostateczney decyzji, zapisania onę w Sentencyonarzu, i ogłoszenia Sentencyi, przetomnemi być mają. Po takowym ogłoszeniu żadna strona nic więcej do Sądu wnosić, ani przymawiać się nie może. Dekret zaś stosowny do Sentencyi ma być krótki, iasny, obejmujący dowody występku i odwody, dokładnie pisany i w przeciągu trzech naydaley dni, po ogłoszoney Sentencyi ma być publikowany.

16to Sąd nikogo winnym uznawać, i na kary wskazywać nie ma, na fundamencie *presumpcji*. Lecz imo Ten ma być za winnego uznany, którego występki pewnymi i oczywistymi dowodami jest dowiedziony. 2do Na taką winowayca skazany powinien być karę, iaka występki jest wyznaczona. Dowody pewne i oczywiste są te: imo Świadeństwo dwóch przynajmniej oczywistych Świadków zgodnie, względem iedney okoliczności zeznających. 2do Pisma Autentyczne iasnie i niewątpliwie rzecz, o którą idzie okazujące. 3tio Dobrowolne, rozmysłne i stałe wyznanie oskarżonego.

17mo W każdym przypadku prawdziwey wątpliwości, tak względem Prawa, iako i względem dowodów popełnionego występku, Sąd Kryminalny nie przeciwko obwinionemu, lecz na stronę obwinionego w wyrokach swoich wątpliwość rozwiązywać będzie.

18vo Wyroki Sądów większością głosów zapadać będą. W przypadku równości kresek, Sprawa ma być do Sądu naywyższego Kryminalnego odesłana, z wyrażeniem zdań Sędziów, za którą Propozycją który z nich był, i z podpisami onychże.

19no Exekucya Dekretu do Wydziału bezpieczeństwa i sprawiedliwości należeć ma.

20mo Dekreta zaoczne powinny być publikowane, i w wyrokach swoich przez urzędy do tego wyznaczone, co do konfiskat majątków Dóbr, przywiedzione.

21mo Kary dotykać powinny tylko obwinionego, a zatym czci i honorowi Dzieci i krewnych bynajmniej nie szkodzić, Ktoby im je wyrzucił, kryminalnie sądzony być powinien.

22do W konfiskatach majątku, Prawa Zeńskie, Dziecinne z Zeńskich wypływające, wypłata służącym i długi kredytorom zastrzeżone w bezpieczeństwie swoim być powinny. I te obadwa punkta w Dekretach umieszczane być mają.

23tio Przyśięga dla Sędziów Kryminalnych: „Ja NN. Przyśięgam Panu Bogu w Trócy Świętey Jedynemu, że Nominowanym będąc do Sądów Kryminalnych, Sprawy przedemnie przychodzące, podług Prawa, Sprawiedliwości i Dowodów sądzić będę. Żadnymi względami przyjaźni; lub nienawiścią uwodzić się nie będę, na przyjaciela, bogatego lub ubogiego żadnego względu mieć nie będę. Darów żadnych i obietnic nie przyjmę. Indagacye i Inkwizycye wszelkie, wiernie i sprawiedliwie notować będę. Tak mi Panie Boże dopomóż, i nie- winna męka Syna Jego.”

Sędziowie! oto Prawidła wyczerpnione z Praw Przyrodzenia i społeczności, które Wazemu urzędowaniu przepisuie Rada Narodowa. Waszym rekom oddany jest Miecz Sprawiedliwości, którym karać zbrodnią powinniście. Używajcie go na ocalenie Rzeczypospolitey. Niechay w Was widzi postrach występki: lecz razem niech niewinność skuteczną znajdzie opiekę. Mieycie zawsze przed oczyma Boga i Oyczynę, a nigdy ani pobłażaniem, ani zbytnią surowością nie zgrzeszycie. Dan w Warszawie na Seffyi Rady Narodowej. Dnia 3. Czerwca 1794 Roku.

X. Hugo KOLLATAR
Prezydujący.

Tomasz Czech Rady Naywyż-
szej Narodowej Sekretarz.

Organizacya Sądów Kryminalnych w Woiewództwach w Koronie, tudzież w Woiewództwach i Powiatach w Litwie.

P-18-f-535

20-1994

KSIĘGOZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO

4223 -KZ